

GENÇLİK, SEVGİ, TERBİYE, VE OLGUN İNSAN

Hazırlayan : Dr. Hüseyin VAROL

Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Arabca Öğretim elemanı.

İNSAN kelimesi, aslı «insiyan» olup, unutmak mânâsına gelen, arabca «NİSYAN» kelimesinden alınmadır.

İbnu Abbas (r.a.)'dan rivâyet edildiğine göre, insan, uhdesine aldığı emâneti ve vermiş olduğu sözü unutmuş olduğundan, bu ismi almıştır (1).

Bilindiği gibi, Âdem Babamızın yaratılışı esnâsında, Kıyâmete dek ne kadar zürriyeti gelecekse, hepsine birden Allah-u Teâlâ, «ben sizin Rabbiniz değil miyim?» (elestü bi Rabbiküm) diye sorduğunda, hepsi birden (bizler de dâhil) «evet Rabbinizsin» (belâ) demişler, böylece Allah'ın rubûbiyetini ve kendilerinin de ubûdiyet (kulluk)'lerini itiraf etmişlerdir. Resulullah (s.a.) efendimizin «her insan, anasından fitrat (yani İslâm Dini) üzere doğar» sözü, işte bu husûsa işâreten söylenmiştir(2).

İnsan oğlu, hakikatte bu güzel fitrak üzere yaratılmışken ve ezelde Allah'ını tanımış ve ona şeref sözü vermişken, sonradan bunu unutup, sözünde durmaması bakımından mezmûm

(1) İbnu Menzür, Lisânul-'Arab, VI, II, ENS md.

(2) Concordance et indices de la tradition, J. Brugman, Leiden, 1955, ENS md.

(kötü)'dür, Yaratan'ı tarafından (affedilmediği takdirde) cezaya müstehaktır.

İnsan kelimesinin ikinci mânâsı, **ünsiyyet** den gelir. Buna göre insan, yalnızlıktan hoşlanmayan, hemcinsleriyle birlikte yaşamaktan haz duyan ve onlarla teselli bulan bir varlıktır. İnsan bu yönü ile, diğer bütün insanları sevmek ve onlarla hoş geçinmek, hatta dertlerine ortak olmak şuûrunu yaşar. Bu vasfiyle O, hem Hâlık'ı, hem de insanlar nezdinde iyidir, mükâfaata lâyıktır. İnsanın hakiki karakterini temsil eden bu yönünü, 5-10 yaşları arasındaki bir yavru da açıkça görebiliriz. Dikkat edilirse bu yavru dışdan görüldüğü gibi içten de mâsum ve tertemizdir. Onun kalbinde ve niyetinde hiç bir canlıya karşı zerre kadar kötülük bulunmaz. Hep sevmek ve sevilmeğe isteyen körpe bir yüreği vardır onun. Bu sebebdan dolayı sevimlidir, sevmeye lâyıktır. Ona karşı sevgi duymayan bir insan tasavvur edilemez. Onu bâzan hırçın görmemizin sebebi, beklediği sıcak sevgi ve alâkayı kendisine göstermekte kusur işlediğimizdendir. Bu insan yavrusu, nasıl ki bu sıcak alâkamıza ve sevgimize dâima muhtaçsa, büyük insan da (fitriatı ve yaratılışı gereği olarak) diğer insanlardan bu alâka ve sevgiyi dâima bekler. O halde insanın fitrî unsurlarından biri, **SEVGİ**'dir.

SEVGİ

SEVGİ, ne tatlı ve ne hoş bir kelime, her zümre insanın istisnâsız muhtaç olduğu, özlediği ve bütün kalbiyle arzuladığı bir cevher. Âşık, mâşûku tarafından sevmeye muhtaçtır. Hanım, beyi tarafından, bey, hanımı tarafından, ana-baba, çocukları, çocuklar ana-baba tarafından, öğretmen talebeleri, talebeler öğretmenleri tarafından, âmir, memurları, memurlar âmirleri, aslar üsleri, üsler asları, hatta ve hatta halk liderleri, liderler de halk tarafından sevilme özlemi içindedirler.

SEVGİ, insanları birbirlerine bağlayan beş halkalı, yâni beş harfli bir zincir. Kuvvetli olduğu kadar, ipekten de yumuşak bir kalp bağı. Beş halkalı olduğu için kısa sanmayın. O, dünya'nın iki ucunda bulunan iki sevgiliyi birbirine bağlayabilecek kadar uzayabilir. Yerleştiği kalbin sâhibini, bu kadar mesâfeden ağlatır, ya da güldürür.

Fakat, bilinmelidir ki her şeyde olduğu gibi, sevgi de ikidir : biri sahte biri hakiki. Burada bahsetmek istediğimiz, hakiki olanıdır. İkisinin birbirinden ayırdedilmesi oldukça kolaydır :

Sahte sevgi, her şeyde olduğu gibi, sırf maddeye dayanandır, yani gâyesi maddî olanıdır. O, hissidir şehavidir, vücûdun, bedeninin ve şeytânî arzuların emirlerine hizmet eder. Akıldan ve mantıktan uzak olduğu için hayvânidir. Bu tür sevgiyi, o seviyedeki sâhiplerine bırakıp, hakiki sevgiye gelelim :

Hepimiz biliyoruz ki, İNSAN iki unsurdan tekevvün etmiştir : Biri, şu gördüğümüz ve elle dokunduğumuz vücut ve bedenimiz ki, aslı topraktan yaratıldığı için maddîdir. Ona dayanan ve onu gâye edinen her sevgi ve her amel de, onun gibi maddidir, süflüdür, âkıbeti topraktır.

İnsanın ikinci unsuru ise RUH dur. O, ilâhidir bakidir, ölmeyecektir. Çünkü ebedidir, Allah'a dayanır. Allah görünmez, ruh da görünmez. Görünmezler ama, varlıkları her yerde hissedilir. Gözümüzün görebildiği, elimizin dokunduğu, his ve şuûrumuzun içine alabildiği her şey, Allah'ın varlık ve kudretine birer delildir. O gözle değil, basiretle sezilir. Ruh da böyle, hatta daha da açık sezebiliriz onu. Hayat dolu bir insanın, pırıl pırıl gözlerindeki tatlılığı, cıvılcıvılcı konuşmalarındaki ve nefesindeki o sıcaklığı, ölü bir insanda görebilir misiniz? Ölüde gördüğümüz bedendir, ruhsuz olduğu için bize buz gibi soğuktur, sevimsizdir. Hayat dolu bir insanın ünsiyetine ve sohbetine koşarız da, ölünün yanından, bir an önce durmaz kaçarız. İşte o madde, gözlerimizin önünde serilmiş, sevimsiz duruyor, hemen kokmaya çürümeye hazır. Ne kadar da değer veriyordu sâhibi ona, gerçekten değer verilmesi gereken ruhtu, gitti. Hem de bir hayat dolusu kazancın (iyi veya kötü ne varsa) hepsini alarak uçtu. Mânâ âlemine, Âhiret'e göçtü. Değer verilmesi gereken hangisiymiş (manevî âlem mi maddî âlem mi) şimdi anladı sâhibi ama, iş işten geçti. Keşke hayattayken bu basiretle bakabilseydi kendine, rûhunu zengin olarak gönderirdi hesab gününe, ebedî vatanına. Ah sevgi, ah sevgi, sâhibin seni, yanlış yere verdi. Sen ne kıymetli bir cevherdin. Eğer Hakk'a, gerçeğe sevk edilseydin, dünya da senin olacaktı. Ahret de senin. Deseydi insan: «bir gün gelip, serileceğim yere». Değer miydi bun-

ca zahmet, bunca servet, bunca hayat bir hiçe. Ah, baksaydı da ölümlere ölenlere, alsaydı ibret, bilseydi ne yapmak gerek, bu Dünya'dan göçenlere. Dinleseydi YÜNUS'un feyâdını figânını, görürdü ölmeden, ölenlerin âkıbet hitâminı, makâmını :

«Bu Dünyâ'ya gelen kişi, âhir yine gitse gerek
Misâfirdür vatanına, bir gün sefer itse gerek.

Biz de varavuz ol ile, kaçan ki va'demiz gele
Kişi varacağı yire, gönlünü berkitse gerek.

Kimse bilmez ölüm nice, Turmaz alur irt e gice (sabah
akşam)

Yiğit oğlan karı koca, boynın eğüp yatsa gerek.

Kanı (hani) veliler nebiler, geldi geçti cümle bular
Ağız açup kara yirler, birin birin yutsa gerek.

Kazandığun bol gümüşler, cânuni cezâ virmişler
Yarın anda her birisi, akrep olup soksa gerek.

Güvenmegil kardaşuna, yanında sevdük konşuna
Ecel gelicek başuna, hısım kardaş nitse gerek.

An iy YUNUS Rahmânunu, dostâ ulaşdur cânunu
Ne beslersin bu tenüni, ecel okı yitse gerek (3)».

«İy yaranlar iy kardaşlar, korkaram ben ölem diyü
Öldüğümü kayırmazam, itdüğümü bulam diyü.

Eğer gerçek kul imişsen, ana kulluk kulaıydum
Ağlayadum bu Dünyâ'da, yarın anda gülem diyü (4)».

SEVGİNİN YÖNÜ

İnsanda fitri olan bu sevgi, her şeyde mehenk taşı. Onu istersen kötüye kullan, istersen iyiye. Elbet vereceksin bir gün hesap, bu emâneti nettin diye. O halde insan, her türlü meyve verebilen bir fidan. Ondan iyi meyve bekliyorsak, iyi aşı yapmalıyız. Yoksa aşılınmayan bir ağacın verdiği meyvesine katlanmalıyız.

(3) Yünus Emre Divânı, (Tercüman 1001 Temel Eser) Hazırlayan Faruk K. Timurtaş, s. 95-6, Parça 84.

(4) Aynı kaynak, s. 128, Parça 139.

Sevgi, iyi yöne yöneltilirse, o insan olgunluğa ve kemâle doğru yol alır, hem kendisine hayrı olur sonunda, hem çevresine. Tıpkı iyi aşılınmış fidan gibi meyve gibi.

Gençlerimizin ve çocuklarımızın eğitim ve terbiyesinde, en çok dikkat edeceğimiz husus, sevgilerine gerçek yönü vermektir. İyi bir muhitte iyi bir terbiyenin yetiştirdiği bir insan ile, tam tersine yetişen bir insan arasındaki fark, dağlar kadar büyüktür. Bize iyi insan iyi ferd gerekse eğer, ki gerek, katlanalım uğraşalım, gereğini yapalım, demeyelim ki bu yükür. Soralım bu hususta en iyi bilene, tutalım sözünü, getirmeyelim hiç fütür. Her şeyin ustası en iyi bilendir. İşi ehlinden öğrenmeli, sonunda pişman olmamak için.

Mobilyayı marangoz bilir, Demiri demirci, etin iyisini kasab bilir, altını sarraf. Pamuğu hallaç bilir, insanı da el Âlimu'l-Hallâk. Çünkü onu o halk etti. Hiç yok iken, çamurdan var etti şekil verdi. Ne yararlıdır ona, ne zararlı o en iyi bilendir. Demedi mi meleklerine onu yaratmadan önce, «Ben yer yüzünde bir efendi yaratıyorum (Bakara Süresi, 30. Âyet)» Hem de bütün yarattıkları içinde, müstesna bir özen ve itina ile. Hatta, daha da ötesi: bizzat kendi eliyle.

Öyle ise, biZâtihi Teâlâ'nın yarattığı bu insanı, ondan daha iyi bilen ve anlayan olabilir mi? Olamaz olmaz, çünkü bu san'atın tek sanatkârı, tek ustası odur, bu yaratığın tek yaratan'ı tek hâlıkı odur. Çıraksız, kalfasız ve yardımsız yaratmıştır onu. «Ey iblis, kendi ellerimle yaratmış olduğum (insan)'a secde edin! diye emrettiğimde, ona secde etmene mâni olan ne idi? Büyüklendin mi? Yoksa kendini yücelerden biri mi sandın (Sad Süresi, 75. Âyet)»

İnsanın bâzı azalarını ,insan yapabiliyor, ya hiç insan yokken onu kim yaptı? İnsana bu yapıcı kudreti kim verdi? Beden bir madde idi çamurdandı, maddeden madde yapıldı, ya o bedeni diri tutan ve kullanan RUH'u da yapabilir mi insan? Hâşâ ve hâşâ. O, madde değil mânâdır. Mânâsız madde murdardır.

İnsan cinsinden başka, bu kadar sayılarını bilemediğimiz, mâhiyetlerinin künhüne eremediğimiz kâinatı ve YER-GÖK-DENİZ dolusu yaratıkların hangisini Allah «kendi ellerimle

yarattım» dedi? Hiç birini, onlara sâdece emir verdi, «OL»? dedi, oluverdiler. «Allah yaratmak istediği bir şey hakkında OL! diye emreder, ve o şey hemen oluverir, vücut buluverir (Yâsin Sûresi, 82. Ayet, Meryem Sûresi, 35. Ayet vb. âyetler)»

Neden bu itina, bu özen başkasına değil de insan oğluna? Ne istiyordu bu insandan Yaratan'ımız? Ne bekliyordu bizden Hâlikımız?

Sonra bunun cevâbına geçmeden, soralım kendimize; Acep bu denli İlahî bir itinaya rağmen, diyebilir mi insan : «yok, insanı en iyi mahluk bilir Hâlik bilmez»? Diyemez diyemez, yoksa isyan eder ona o ilâhi vicdânı ve mantığı. Soralım bir dahi ve diyelim ki : Acaba insan, kendine haş bu İlahî itina ve özenin farkında mıdır? Allah ve melekleri katında kendi kıymetini müdrük müdür? Cümle âlemlerden ve kâinattan büyük Allah'ın, bir kulunun, küçük kalbine nasıl sığdığı bilir midir?

«Kendini bir küçük mahluk sanırsın
En büyük âlemi ihtivâ ettiğin bilmezsin»

Hz. Ali. r a

«Haberdar olmamışsın kendi zatından da hâlâ sen,
«Muhakkar (hakir) bir vücûdum!» dersin ey insan,
fakat bilsen...

Senin mâhiyyetin hatta meleklerden de ulvidir :
Avâlim sende pünhân (gizli)'dir, cihanlar sende matvî
(dürülü)'dir,

Zeminlerden, semâalardan taşarken feyz-i Rabbâni,
Olur kalbin tecelli-zâr-ı (gâhı) nûra nûr-u yezdâni
Musâğğar (küçük) cirmin amma, gâye-i sun'u İlahisin;
Bu haysiyetle pâyânın (dengin) bulunmaz, bi-tenâhisin.
Edib-i kudretin beytü'l-kasid-i, şî'ri olmuşsun,
Hakim-i Fitratın bir anlaşılmaz sırrı olmuşsun.
Esirindir tabiat, dest-i teshirindedir (hükmün altındadır)
eşya

Senin ahkâmının (hükmünün) münkâdî (kölesi)'dir
mahkûmudur dünya».

(M. Akif, Safahat, s. 72, 1950 baskısı).

İNSANIN DEĞERİ

Su küçücük başımızda bulunan hârika aklımızla bir düşünce olursak, yaratılışımızdaki bu özellik ve husûsiyet, Allah'ın insana olan özel SEVGİsini ve ona verdiği fevkalâde değeri ortaya koymaz mı? :

1) Bütün kâinatı biz insanın emrine âmâde kıldı.

2) Akıl verdi, fikir verdi, düşünce ve hâfıza verdi, bunlar başka hangi mahlukta görüldü.

3) Gönlümüze, kalbimize arzumıza gelen her şeyi ifâde için, nutuk verdi kelam söz dil verdi, ya bunlar olmasaydı insanoğlu ne işler ne ederdi?

4) Ses verdi, sedâ verdi, gönülleri kalpleri onunla meşkeyledi cûş eyledi. Bedenimizi, çeşitli ve sayısız rızıklarla bezetirken donatırken, kalp bahçemizi de bülbülsüz gülistansız bırakmadı, âb-ı hayatla onu yeşertti suladı, gül, gülistan yaptı.

5) El, ayak, parmak verdi. İki ayağımızı yürümeye, ellerimizi ve parmaklarımızı da Hayra âlet yarattı. Cümle âlem dört ayakla yürürken ve yerde sürünürken, insanı ayağa kaldırdı, onu dimdik doğrultarak bütün kâinata, başı yukarda hâkim bir efendi ve seyyid kıldı. Gözü parlak ve güzel, yüzü nurlu kaşlar, ve saçlarla süslü ve câzip, başı dik, elleri ve parmaklarıyla muhterem, yürüyüşü ve oturuşu yeknesak ve biçimli. Daha neleri yok ki güzel olmasın, hepsini ve hep güzellikleri insana vermiş Hâlık-ı Yezdân. Hangisini sayıp dökebilir, saymakla bitirebilir bu insan. «**Rabbinizin hangi nimetlerini (görmezlikten gelir) inkar edersiniz**» (Rahman Sûresi, mükerrer âyet).

6) Bu ilâhî itina ve özen boşa mı gidecek sandın? Yoksa insanın da diğer mahlûkat gibi, fâniliğine mi inandın? Hayır hayır, o ebedidir, bâkidir, fânî değildir. Olsa olsa sâdece bir yer değişecektir. Dünya, cümle mahlûkâtiyle yok olunca, insan gene yaşayacak, ebedî hayatını Ahirette sürdürecektir. Dünyâya niçin geldiğinin hikmetini değerlendiremeyen, Yaratan'ına iyi kulluk yapamayan, şükranın-ı nimetini bilmeyip nakörlük edenler ve fitri sevgiyi bedenlerine ve shevi arzularına ayıranlar ateşte bâki ve ebedî (tâki aff-ı İlâhî'ye mazhar ola). Diğer

taraftan, sevgilerine iyi yön verenler, kulluk nedir bilenler ve Hâlik'ının rızasına girenler de Cennette bâki ve ebedi. Kim ki Allah'a ve Rasulüne itâatsızlık eder de âsî olur, hudûdunu aşarsa, Allah onu ateşe sokar ve orada baki ve ebedi bırakır (Nisa Sûresi, 14. Ayet)». «İman eden ve güzel ameller işleyenler, Cennet'in sakinleridirler ve onlar orada ebedi kalacaklardır (Bakara Sûresi, 82. Ayet)»

Demek ki diğer mahlûkata verilmeyen paha biçilmez bir meziyet de, bu insanın ebedî oluşudur. Allah vere de Cennet'te ebedi ola ateşte değil. Fakat insan düşünecek olursa «neden yaratan'ımız, akıl denen o cevheri en yüksek uzvumuz olarak, başımızın da en üstünde yaratmış? onu sağlam ve sert kafa taşı içine alıp, yumuşak deri ve saçlarla muhâfaza etmiş. Hemen idrak eder ve anlar ki, işte bu ebedi âkibetini garantiye alsın, her şeyden üstün ve önce, aklını kullansın insan diye. **Nitekim akıl nimetini kaybeden bir insan, sorgusuz sualsiz Cennet'e gidecektir. Onu kendi irâdesiyle kullanma fırsatını bulamadı diye.**

VİCDAN

7) İnsanda öyle bir meziyet daha vardır ki başkasında yoktur : **VİCDAN.**

Aklî bâzan hata eder, eğer sevgi ters yönde ise. İşte onun hatâlarını tashih edecek fakat yanılmayacak bir hâkim lâzımdı insanda. Onun için Rabbımız bize bu nimeti de ihsan etti. Vicdan Allah'ın sesidir. Allah'ın râzî olmayacağı yerlerde onu râzî edemezsin. Onun râzî olduğu yerden Allah da râzidir. Bu vicdânın sesini her insan duyabilir, o her dâim sâhibini doğruya ve Hakk'a çağırır, İnsana lâyük olmayan her kötülükten de nehyeder.

İKİ KUVVET

Bu vicdanla birlikte insanda, bir kuvvet daha vardır ki, işte öylesine bir kuvvet, vicdânın düşmanı olduğu gibi, insana da düşman bir kuvvet, şehvî arzular ve yalancı zevklerin kuvveti, **NEFİS** dediğimiz gizli düşman, insan hep onun emrine uymakla olur perişan. Durmaz, doymaz, bıkmaz usanmaz bir nan-

kördür o nefis. Sesi çok kuvvetlidir, onun yüzünden insan âvâredir. Hep kötülöklere çağırır durur insanı, çağırıldığı şeylerin çoğunda, çabuk kaybolan zevkler vardır, insana ilkin tatlıdır amma âkıbeti fecidir. İnsanı rezil eder, rüsva eder, belki de insan, insanlığını kaybeder. Önceden câzip görünen o yalancı bir hayat, bir balon gibi kayboluverir nihâyet. O zaman, kendini bir yığın felâketlerle başbaşa buluverir insan. Keşki o zaman da yanında olsaydı o düşman, belki teselli bulurdu onunla ve avunurdu biraz. Ne gezer, o dost sandığı düşman terketmiştir onu felâketleriyle başbaşa. Sonuç nedâmettir, husrandır, ama ne çâre.

ÖLÇÜ

İnsanın içinden gelen bu dost kılığındaki düşman (Nefs-i emmâre)'in sesi ile, düşman kılığında görünen fakat hakiki dostu olan vicdânın sesini kolaylıkla ayırdedebilmesi için şu ölçüye dikkat etmelidir insan : Düşmanın vaadleri çok yakındır belki de o an içindir, sonu ve arkası zifiri karanlıktır. O karanlıkta, akıl almayacak kadar dehşetli ve korkunç felâketler, sin-sice pusuda yatar. O felâketlerden kurtulabilmek, sanma ki her yiğidin harcıdır.

Dostun (vicdanın) sesi ve vaadleri ise uzaktır, ilerde olacaktır. O vaadler ilerde ve uzaktadır amma, pırl pırl ışıklar içinde, açık seçik görünür insana, ancak rüyalarda görülebilecek güzellikte, ıldır ıldır kaynaşan nurlu ışıklariyle, gümüş cetveller gibi tertemiz akan ırmaklariyle, elvan elvan mis kokulu çiçekleriyle, cana can katan zümrüt zümrüt bahçeleriyle, Ay ışıklı göz kamaştıran köşk ve saraylariyle, saâdetler şehri, hüriler diyârı. Uzaktan el ederler «haydi gel seni bekliyor ve gördüklerin» derler. Orası dâimdir ebedidir. Işıkları sönmez, gülleri solmaz, orada olanlar hiç kocamaz, çirkin, hüzün, keder nedir, hiç bilmezler.

*«Sol Cennet'ün ırmakları, akar Allah diyü diyü
Çıkmış İslam bülbülleri, öter Allah diyü diyü*

*Salınur Tübâ dalları, Kur'an okır hem dilleri
Cennet bağının gülleri, kokar Allah diyü diyü*

Kimi yiyüp kimi içer, hep melekler rahmet saçar
İdris nebi hulle biçer, biçer Allah diyü diyü

~~Hep nurdandır direkleri, gümüşdendir yaprakları
Uzandıkaça budakları, biter Allah diyü diyü~~

Ay'dan arıdır yüzleri, misk-ü amberdür sözləri
Cennet'de hürî kızları, gezer Allah diyü diyü

Ne dilersen Hak'dan dile, kılavuz ol doğru yola
Bülbül aşık olmuş güle, öter Allah diyü diyü

Açıldı gökler kâpusu, rahmetle doldı hepisi
Sekiz Cennet'in kâpusu, açar Allah diyü diyü

Miskin Yünus var yarına, koma, bu günü yarına
Yarın Hak'un didârına, varur Allah diyü diyü (5)

«Orada onlar için, tertemiz ve mutahharat zevceler (hürî-ler) vardır ve onlar orada ebediyen kalacaklardır (Bakara Sûresi, 25. Ayet)»

Ne var ki bu kadar güzel ve akıllara hayranlık veren ebedi saâdet şehrinin yolları, türlü engellerle ve zorluklarla doludur. O engelleri aşmak zaman alacaktır, belki de bir ömür, fakat olacaktır âkibet insan ona sâhip, ve hiç ayrılmayacaktır ondan, ölmeyecek orada öldürülmeyecek, hastalık, tasa, hüzün keder görmeyecek, Dalacak ki bir seâdete, sonsuz asırlar nasıl geçiyor, hiç farkında olmayacak.

İnsan unutmamalı ki, Yaratan'ımız bu derece özen ve itina ile yarattığı, sonra da onu bu Dünya'nın efendisi ve hâkimi kıldığı, sayısını, çeşidini ve tadını sayıp tükedemediğimiz bunca nimet ve rızıklarla donattığı bu insanın, Âhret'ini de mâmur kılmış, akla hayâle sığmayan güzellikler ve seâdetlerle bezetmiştir. İnsanın bu sonsuz seâdete giden yolunun, kolay olmaması ve bir sürü engellerle zorlaştırılmış bulunması, gene insanın menfeâtına konulmuş büyük bir hikmet içindir :

Allah insana izzet-i nefis vermiştir, şeref, önur ve haysiyet vermiştir. Onu muhâfaza edebilirse, insan insandır. Şeref ve haysiyetine önem vermeyen insanın hayvandan ne farkı kalır? Hayvanı getirir ahıra takarsın, ot verir yem yedirirsin,

(5) Yünus Emre Divânı, s. 177-8, parça II, (Tercüman, 1001 T. Eser).

o, bu hayatından gâyet memnun kalır ve hep böyle devam etmesini ister. İnsan ise, kendi haysiyyeti ile yaşamayı hedef tutar, başkasının minneti ve iyiliği ile hayatını sürdürmez, başkası kazansın, ben hazır yiyeyim diyemez, kendi alın teriyle hayatını kazanır, başkası tarafından beslenmeyi kabul etmez.

Allah'ın rızasını kazanmak, ona karşı kulluk vazifesini hakkıyla yerine getirmek, insan oğlunun yaratılışının gâyesidir «Ben, cinleri ve insanları, bana kulluk etsinler diye yarattım ancak» (ez-Zâriyât Sûresi, 56. Âyet). Bunun karşılığında, Ahrette Allah o insanı Cennet'le mükâfatlandıracaktır. Yâni, Cennet'e girmeyi hak etmiş olacak, insanın onuru ve haysiyyetine lâayk bir kazanç olacaktır.

VİCDAN VE MANTIK YETMİYOR

İşte bunun içindir ki Yaratan'ımız, insanı yaratırken onu iki zıt kuvvetle birlikte yaratmış, hangisinin sözüne ve emrine girmesi hususunda serbest bırakmıştır. Her iki yolun âkibetini beyan etmiş, seçme hürriyetini bize vermiştir. Biz, Allah'ın bize bahşetmiş olduğu akıl ve mantığımızla biliriz ki, bu iki yolun biri kötüdür bizim için, biri de iyidir.

Yalnız, burada önemli bir nokta mevcuttur: Eğer Allah insanı kendi hâline, ve sâdece akli, mantığı ve vicdanı ile bıraksaydı, onu cezâlandırmaya bir başkasını da mükâfatlandırmaya hakkı olmazdı ve İlâhi adâlet tecelli etmezdi. Çünkü, kul «aklım ermedi, doğru yolu bilemedim bulamadım, elçi gönderip, kitab indirseydin, doğru ve eğri yolu bana gösterseydin, ben onu seçerdim» diyebilirdi. Onun için Allah'ımız bize kitab indirmiş ve peygamber göndererek, eğri ve doğru yolu göstermiştir. Eğri yol, İnsanın bitmez tükenmez, çok ve karmaşık arzuları ve hevesleri gibi, eğri büğrü ve karmaşıktır. Başlangıçta insanın zevklerine uygun ve kendine hoş gibi geldiğinden, insan o tarafa meyillenir. Doğru yol ise, dürüstlük ve istikâmet sembolü olarak, düpedüz ve uzundur. Meyvesi uzakda olduğu için insana zor gibi gelir, sabır ve sebat gerektirir. Çok yakınında bulunan ve pek lezzetli gibi görünen kötü kuvvetin (nefsinin ve şeytânî arzularının) emirlerine insanın DUR! diyerek karşı çıkabilmesi oldukça zordur. O seâdet yolunun üzerindeki engeller de işte bundan ibârettir. Ama bunu yapabilen hakiki

kahramandır, Çünkü en büyük düşmanını perişan etmiş, kendini kurtarmış ve sevgisine gerçek yönü verebilmiştir. Bu başarı ve kahramanlığın sırrı ise, Allah'ın Kitabını iyi anlamak, Peygamberinin yolundan ayrılmamaktır.

İşte görüyoruz ki, SEVGİ, tekrar imdadımıza yetişiyor. Kurtuluşumuz için, bu sevgiyi iyi değerlendirmek ve gerçek yönde geliştirmek bize yetiyor. Mantığımızın sesiyle bu sevgiyi, şöylece buluyoruz, düşünüyoruz ve diyoruz ki:

«Ben insanım, Çünkü beni insan olarak yaratmış Yaratan'ım. Beni neden, niçin yarattı insan? Beni sevmeseydi at, köpek, kedi, kurt veya yılan akrep yaratırdı. Onları da yaratan o değil mi? Niçin onları ve sair mahlukatı öyle de, beni böyle yarattı? Demek ki beni seydi de insan yaptı, sevilmeye lâyık gördü. Hem de ne güzel bir insan. Ne meziyetlerle donatılmış, ne geniş ve çeşitli nimetlerle bezetilmiş bir insan. Onun yarattıkları bu kadar güzül olursa, acep kendisi nice dir? Nice ulu ve yücedir? Mal milk onun, ben, sen, kâinat ve her şey onun. Çiftliğinde (Dünyada) barınıyorum, her şeyini bana verdi, ye iç, eğlen dedi. O benim velî nimetim. Ben onun nasıl kulu kölesi olmayayım?» ve nasıl onu herşeyden çok sevmiyeyim?

*«Dağlar ile taşlar ile, çağırayım Mevlam seni
Seherlerde kuşlar ile, çağırayım Mevlam seni*

*Su dibinde mâhı ile, sahralarda âhû ile
Abdal olup yâ-hû ile, çağırayım Mevlam seni*

*Gökyüzünde İsâ ile, Tûr tağında Mûsâ ile
Elindeki asâ ile, çağırayım Mevlam seni*

*Derdi öküş (aşkın) Eyyub ile, gözi yaşlu Ya'kub ile
Ol Muhammed mahbûb ile, çağırayım Mevlam seni*

*Hamd-ü şükr-i Allah ile, vasf-ı «Kul hüvellah» ile
Dâimâ zikrullah ile, çağırayım Mevlam seni*

*Bilmişem Dünya hâlini, terk itdüm kıyl-ı kâlini
(dedikodu)*

Baş açık ayak yalını, çağırayım Mevlam seni

*Yünus okır diller ile; ol kumri bülbüller ile
Hakk'ı seven kullar ile, çağırayım Mevlam seni (6)»*

(6) Yünus Emre Divanı, s. 179-80, (Tercüman, 1001 T. Eser).

KENDİNİ BİLMEK

İnsan insan olur da, veli-nimetini her şeyden çok sevmez mi hiç? Memede bir süt çocuğunu düşünün, eğer annesi ve babası veya başkası ona bakmazsa, yedirip içirmez, altını temizlemezse, yaşayabilir mi kendi kendine o bebek? Elbetteki yaşayamaz ölür. Bu insan yavrusunun bakıma olan ihtiyaç devresi yıllar sürer, hatta tahsilini bitirip, ekmeğini ve hayatını kazanmaya başlayana kadar devam eder. Eğer bu insan, ekmeğini eline alınca kimseye ihtiyacı kalmayınca, kendini o raddeye getiren veli-nimetini unutuverirse, onları görmezlikten gelirse ana-baba, evlad kardeş hukukunu bilmezse, ona insan denir mi? Hâlıkını unutan ve kulluğunu bilmeyen, nimetlerine sükrretmeyen bir kul ile o insanın ne farkı var? Her ikisi de nankör âsi, sevilmiş yaratılmış, beslenmiş büyütülmüş ama, sevgi nedir bilmezse, büyük küçük saymazsa, yaşamasın o kişi bu Dünya'da insanım diye. Çünkü kendini bilmeyen bir insan başkasını da bilemez. Kişi kendini bulduğu ve bildiği andan itibaren ilk önce kendini tanımalı «ben neyim kimim, niçin varım, varlığım tesadüfi bir varlık mı yoksa bir gâye için mi var oldum yaratıldım, o gâye nedir benden ne isteniyor, varacağım yer nedir nasıldır, orada benden ne istenecek, ömrünü nerede ve nasıl geçirdin mi denecek, ben ne cevap vereceğim, kimin huzurunda mahkeme önüne çıkacağım, netice ne olacak, sonunda ne olacağım nereye gideceğim?» gibi sorular sorarak kendini tanıması, ne idi, ne oldu ve ne olacağını bilmesi lâzımdır. İnsanın kendini bilmesi, vazifesini ve kulluğunu bilmemesini gerektirir. kulluğunu, Yaratanını, büyüğünü küçüğünü, hak ve hukukun ne olduğunu bilmeyen kendini bilmiyor demektir.

Peygamber efendimiz bir hadisinde : «yazıklar olsun, yazıklar olsun, yazıklar olsun ona» demişler, kimdir bu bedbaht kişi yâ Rasûlellah diye sorduklarında : «ebeveyni (anne-babası)'nin veya birinin ihtiyarlığına yetişip de (böyle bir fırsata rağmen) Cennet'e giremeyen kişi» buyurmuşlardır.

Ne garibtir ki, insan oğlu, ebeveynine hayat borçlu olup, bakmak mecburiyetinde bulunduğu halde, onlara bakıp bakıştırdı diye, Cenâb-ı Hakk, büyük lutfiyle, o kulunu Cennet'le mükâfatlandırıyor! Büyüğünü bilmeyen, Allah'ını bilmez, Allah'ını bilen, büyüğünü de bilir. Bu méyanda Peygamberimizin :

«Kim ki, Allah'a ve Âhiret gününe inanıyorsa, akrabalarının hukûkuna riâyet etsin» sözü, ne kadar yerinde ve mânîdardır.

Buraya kadar arzedilen hususlardan anlaşılır ki, insanın, içerisinde bulunan bu İlâhî ve fitrî sevgisini en doğru yönde geliştirmesi, kendi menfeati ve insanlığının gereğidir. En doğru yönün de, İlâhî ve ebedi olanı husûsunda şüphe yoktur.

Her şeyin sâhibi ve Hâlıkı olan Allah-u Teâlâ ve onun en çok sevdiği, bizlere de onu sevmek ve itâat etmekle emrettiği iki cihân serveri, insanlığın peygamberi Hz. Muhammed (aley-hisselam)'den başka, sevgiye en lâyık olacak kimse yoktur cihanda. Müslüman olanda, yoktur buna inanmayacak. İnsanı in-sân-ı kâmil yapacak, madde süfliliğinden, mânâ ulviliğine yük-seltecek budur ancak. Hatta ve hatta Cennet'i sevmek ve ona girmek ile, Cehennem'den korkmak ve ona girmemek için yapılan ibâdet ve bu esâsâ dayanan sevgi bile, enâniyetten başka bir şey değildir olgun bir insana göre, Neden olmasın, sana çok kıymetli bir hediye gönderen ulu bir kişiye mi verirsin sevgini, takdir edersin onu, yoksa o hediyenin kendisine, veya getiren uşağa mı? Seni sen yapan o, bu kâinâtı emrine âmâde kılan o. Cennetin Cehennem'in sâhibi o, yakacak o, bağışlayacak odur. Öyleyse ey akıl sâhibi mantık sâhibi insan, Allah'a yönel, ona yüzünü çevir, gerçek kulluğunu ancak ona yap, itâatına ve zâsına gir, akıllılık budur başka yok.

*«İy yaranlar iy kardaşlar, kime diyem ahvâlimi
Ya şu benim bu derdümün, dermânını kim ne bile*

*Âlem derman olurısa, sensüz dermân olmayısar
Sensüz dermân nice ola, çün gönülde dost seville*

*Ölüp sine (mezara) girürisem, etüm tenüm çürimeye
Ayrılmayam sevdiğümden, çün giderin sevgiyile*

*Ol dost ile benüm işüm, ölüp dahi bitmeyiser
Ben nice ola kim bite, çün gönülde dost seville (7)»*

SEVGİ, İTAAT VE OLGUNLUK

İtâat başka, olgunluk başkadır. Farz olduğu ve din emrettiği için namaz kılıyorsan eğer, dine itâat etmiş ve farzı yerine

(7) Yûnus Emre Divânı, s. 135. Parça 147.

getirmiş sayılırsın. Bu iyidir hoştur amma, daha iyisi ve olgun olanı ise, bu ibâdetini, insan olarak yaratılışının ve bunca nimetler içinde yüzdürülüşünün bir şükranı olarak yapmandır. Peygamberimiz efendimize «yâ Resûlellah, Allah senin geçmiş ve gelecek bütün günahlarını affettiği ve bütün kâinatın efendisi ve peygamberi yaptığı halde, bu derece (sabahlara kadar namaz, zikir, ibâdet ve göz yaşı ile) kendinizi neden helak ediyorsunuz?» dediği zaman, «Bu büyük lutuflarına karşı şükredici bir kul olmayayım mı?» diye cevap verirlerdi.

İnsan bir fakire verdiği sadakayı ve yaptığı iyiliği, din emrettiği için yapmışsa, dine itâat etmiş sayılır, fakat insanlık duygusuyla vicdânını râzi etmek, fakire karşı kendi içinde duyduğu acıyı ve sızlanmayı gidermek içinse, işte olgunluk budur. Yalan söylemekten, hiyânetlik etmekten, hırsızlık ve her türlü haram işlemekten vs. imtinâ etmesi, bunların cezasından korktuğu için ise, dine ve kanunlara itâat etmiş sayılır. Ama kötü oldukları, insanın şeref ve haysiyyetine ters düştükleri ve olgunluktan uzaklaştırdıkları için imtina ediyorsa, işte olgunluk budur, yücelik budur, şeref ve şân budur.

Gelin şu ibret sâhnesini berâber seyredelim, kulluk ve sevgi neymiş görelim ; Allah'ın kullarından biri olan Râbia el Adeviyye'yi bir gece yarısı münâcaatında dinleyelim : «Allah'ım! Cennet'ine girebilmek için sana ibâdet ediyorsam, o Cennet'in bana haram olsun! Cehennem'inden korktuğum içinse eğer, oradan bedenim hiç kurtulmasın, ilel-ebed Nâr'ında yansın! Eğer bu ibâdetim, yakarışlarım ve göz yaşlarım, senin cemâline ve rızâna kavuşmak içinse, beni o güzel cemâlinden ayırma! Rızâ-i ulûhiyyetinden mahrum etme»!

Bütün kulluğun, evliyâlığın, tasavvufun, zâhidliğin ve âbidliğin, hatta ve hatta, en yüce kemâliyetin ve olgunluğun zirvesinin arşına oturmuş bir inanç ve kulluk bu.

*«İşkun aldı benden beni, bana seni gerek seni
Ben yanaram düni günü, bana seni gerek seni*

*Ne varlığa sevinürem, ne yokluğa yiriniürem
İşkun ile avınuram, bana seni gerek seni*

*İşkun aşıklar öldürür, ışk denizine taldurur
Tecelliyile toldurur, bana seni gerek seni*

*İşkun şarâbından içem, Mecnûn olup tağa düşem
Sensin dün-ü gün endişem, bana seni gerek seni*

*Sûfilere sohbet gerek, âhilere ahret gerek
Mecnunlara Leyli gerek, bana seni gerek seni*

*Eğer beni öldüreler, külüm göğe savuralar
Toprağım anda çağıra, bana seni gerek seni*

*Yûnus'durur benüm adum, gün geldükçe artar odum
İki cihanda maksûdum, bana seni gerek seni (8)»*

SEVGİNİN AZAMETİ

Aklı selimi ile iyi düşünecek olursa insan, bundan öte bir olgunluk bulamaz inan. Çünkü insan bu denli olgunluk âşığı olur ise, ve yalnız onu gaye edinir ise, bu cihan gül gülistan olur. Cemiyet hayatımızda, polis, jandarma, mahkeme ve hapis-hâneye ne hâcet kalır? Çünkü gördük ki, olgun insan olmaya çalışmak, dine ve kanuna itâatten de ötedir. Sevgi İlahî yöne tevcih edilebilmişse, ne mutlu o insana. Artık o, Allah'ın rızâsından başka bir şey düşünebilir mi? Allah'ın rızâsında ise, hiç kötülük olurmu? olmaz elbet.

Yalnız Allah'ın rızâsını düşünen kişinin sevgisi asildir, çünkü İlahîdir. Allah bu sevgi ile kâinatı var etmemiş midir? Yerleri gökleri ve bütün cihânı, sevgili Rasûlü, bizim peygamberimiz Hz. MUHAMMED (s.a.) efendimizin yüzü suyu hürmetine yaratmamış mıdır? bunu bizzat Hâlıkımız haber vermemiş midir?: «LEVLÂKE LEVLÂKE, LEMÂ HALAKTÜ'T-EFLÂKE» yani: **EĞER SEN OLMASAYDIN EY HABİBİM, SEN OLMASAYDIN, BEN BU CİHANI YARATMAZDIM.** Bu sözler bütün âlemleri yaratan Cenâb-ı Hakk tarafından bizim peygamberimize söylenmiştir. Ne mutlu bizlere ki, böyle bir peygamberin ümmeti olma şerefine sâhibiz.

Ne büyük sözler bunlar Allah'ım. Bu cümlelerin mânasına eşit tek bir kelime aranırsa, bütün cihânı dolduracak kadar büyük bir SEVGİ kelimesinin azameti önünde, küçülür gider insan.

(8) Yûnus Emre Divânı, s. 153, Parça 175.

«Arayı arayı bulsam izünü
İzinün tozına sürsem yüzümi
Hak nasib eylese görsem yüzünü
Yâ Muhammed, canum arzular seni

Bir mübârek sefer olsa da gitsem
Ka'be yollarında kumlara batsam
Hüb (güzel) cemâlin bir gez, düşde seyretsem
Yâ Muhammed, canum arzular seni

Zerrece kalmadı gönlümde hile
Sûk ile girmişem ben bu Hak yola
Ebu-Bekir Ömer Osman da bile
Yâ Muhammed canum arzular seni

Ali ile Hasan Hüseyin anda
Sevgüsi gönülde mahabbet canda
Yarın mahşer günü olur divanda
Yâ Muhammed canum arzular seni

Arafat dağıdır bizüm dağımız
Anda kabul olur bizüm duâmuz
Medine'de yatar peygamberümüz
Yâ Muhammed canum arzular seni (9)»

Bizi yaratan Allah'ımız, bizleri rehbersiz ve kılavuzsuz başı boş bırakmamıştır. Nitekim, âlemlere rahmet olarak seçtiği, insanlık peygamberi Hz. Muhammed efendimizi bize en mütakâmil en olgun ve örnek bir insan olarak gönderirken, «ve in-neke lealâ hulukın azıym» yani, «sen ey rasûlüm, en yüksek ahlak üzereşin, bunda hiç kimsenin şüphesi olmasın» (el-Kalem Sûresi, 4. Âyet) demiştir. Sevgili peygamberimiz de, bizzat kendisi, «Benim peygamber olarak (sizlere gönderilmem, ancak ve ancak, mekârim-i ahlâkı (en yüksek ahlâkı) ve en yüce âdâbı noksansız olarak tamamlamam içindir (10)» buyurmuştur.

Şu halde hakiki sevgi, Allah'ın rızasında ve peygamberinin sevgisindedir. Bu hususu Yaratan'ımız bizzat bizlere hitâber «Ey iman edenler, Allah'a itâat edin ve peygambere itâat edin» (Nisa Suresi, 59. Âyet) buyurmuşlardır. Yani Allah'ın rızası,

(9) Yunus Emre Divânı, s. 178, Parça 12, (Tercüman 1001 Temel Eser).

(10) Bk. el-İmam el-Gazâlî, İhyâ'u'ulümidin, III, 49, Mısır baskısı, tarihsiz.

peygamberimize itâat etmekle ve onun yolundan gitmekle ta-hakkuk edecektir.

Gençlerimizin ve çocuklarımızın yetiştirilmesi ve terbiyesi hususunda, mübârek ve kıymetli tevsiyeleri vardır. Bunlardan bir tanesine göre onları şu üç haslet üzere yetiştirmemiz gerekmektedir :

1. Rasûlüllah sevgisi,
2. Onun ehli beytinin ve din ulemâsı ve ulularının sevgisi,
3. Kur'an-ı Kerim-i okuma, anlama ve amel etme sevgisi.

Kur'an-ı Kerim'in, Nisa Sûresi, 80. Âyeti'nde buyurduğu «kim Rasulüme itâat ederse Allah'a itâat etmiştir» sözü ile Allah, peygamberimize ne derece bağlanmamız ve onu ne kadar sevmemiz gerektiğini açıkça ifâde buyurmuşlardır.

İSTİKÂMET VE OLGUNLUK

Peygamberimiz, kendine olduğu kadar, hayat arkadaşları ashâb-ı kirâma ve ehli beytine de aynı sevgi ve bağlılığı göstermemizi istemişlerdir. Zira onlar çok sevdikleri ve yüksek ahlâkına hayran kaldıkları peygamberimizi, adım adım tâkip etmişler, hayatını kendilerine rehber ve örnek almışlardır. Onların yaşayış tarzları ve ahlâkı da peygamberimizin ahlâkından alınmış olması hasebiyle Peygamberimizle birlikte, bilhassa Hulefâ-i Râşidin Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali efendilerimizin hayatları ve yüksek ahlaklarını kendimize ve çocuklarımıza örnek almalıyız.

Rasulüllah efendimizin şu çok mânidar ve düşündürücü hadisine dikkat edelim, Hadis, câmide saflar hâlinde cemâatle namaz kılan müslümanlara söylenmiştir : «**Saflarınızı dosdoğru tutun, yoksa birbirinize düşman kesilirsiniz de hatır gönül saymadan vurur kırarsınız** (11).

İlk bakışta, namaz saflarıyla, müslümanların birbirlerine düşmanca davranmaları arasındaki alâka ne ola? diye düşünüyor insan, ama, bu hadisten sonraki rivâyetler, bu alâkayı açıklı-

(11) et-Terğîb ve't-terhib, I, 176, Mısır baskısı, tarihsiz.

yorlar. Buna göre denmek istenen şudur : saflarınızı düzgün tutun ki, kalpleriniz de düzgün olsun, aksini söyleyelim : kalplerinizi dürüst tutun ki saflarınız da düzgün ve dürüst olsun. İnsanın içi istikâmette ve dürüst olursa, dışı da öyle olur, dış davranışlarına ,insanlarla olan âlakalarına dikkat etmeyen, olgunluk vekârını ve haysiyetini koruyamayan insanın içi de haraptır. Yâni insanın içi ve dışı birbirinin âyinesidir. Öyleyse, önce içimizi, sonra da dışımızı istikâmetten ayırmamalıyız.

İstikâmetin ve doğruluğun kıymetini ifâde eden şu hadisi şerife de dikkat edelim : Kendisine «**ya Rasûlellah bana öyle bir şey tavsiye et ki, başka bir şeye ve kimseye daha ihtiyâcım olmasın**» diyen sahâbi Süfyan b. Abdillâh'a peygamberimiz şöyle demişlerdir : «**Allah'a iman ettim de! ve gereğini yap. İstikâmetten ayrılma** (12). Demek ki, olgunluk ve istikâmet, iç ve dış dürüstlüğüdür. sâdece olgun insanlara yaraşan inanç, sevgi ve tutumdur.

Netice olarak insan oğlu (başta büyükler), küçüklere ve gençlere örnek olacak bir şekilde, peygamberimizin güzel ahlâkını benimseyerek, söz, tavır, hareket ve davranışlarını, elinden geldiği kadar, vicdânının gösterdiği ve olgun insanların sembolize ettiği yöne hemen çevirmeli, bu hususta zerre kadar ihmal etmemeye ve tâviz vermemeye gayret göstermelidir.

Burada çok mühim bir husus vardır : «**et-tahliye sümme et-tahliye**» yâni, «**önce temizlik, sonra güzellik**» prensibi gereğince, olgun insan olabilmemiz için kazanmamız ve benimsememiz gereken güzel ahlak prensiplerini yaşayabilmemiz için, önce onlara zıt düşebilecek kötülükleri içimizden söküp atmamız gerekir. Kıymetli bir şeyimizi koyacağımız kabımız boş olmazsa onu koyamayız. Bu bakımdan, çocuklarımıza ve gençlerimize ilk önce bu gerçekler işlenmeli, tertemiz sevgileri iyi yöne sevk edilmeli, eğer varsa kötü sayılabilecek alışkanlıklar atılmalıdır.

İnsana yararlı veya zararlı olan her şeyin en iyisini, her şeyi yaratan Allah bilir demiş ve bunda ittifak etmiştik: «**İyidir yapın**» dediği her şey hiç şüphesiz iyidir, insanın leyhinedir, olgunluğa ve rızâ-i İlâhî'ye götürür. «**Kötüdür, haramdır, yap-**

(12) Riyâdu's-Sâlihîn, s. 80, Mısır baskısı, tarihsiz.

mayın» dediği her şey de, hiç şüphesiz kötüdür, insanın aleyhindedir, onu olgunluktan ve rızâ-ı İlâhî'den uzaklaştırır.

Herkese mâlumdur ki, insan bu dünyada tek başına değil, diğer hem-cinsleriyle topluca bir halde yaşamaktadır. Yaratana, bize vermiş olduğu bol nimetlerden faydalanmak hususunda hepimize eşit haklar tanımış, her ferdin helâl yünden rızkını kazanmasını, başkalarının hak ve hukukuna, şeref ve hay-siyetine saygı duymasını emretmiştir.

Bu hususta, yüce dinimizin bir çok prensiplerinden bir tanesi : «Kendin için sevdiğini, başkaları için de sev ve iste, sevmeydiğini, başkaları için de sevmeye ve istemeye» der. Bu prensip, cemiyet hayatımızın refah ve selâmeti için ne kadar kıymetlidir. Buna göre kişi, toplumun ve ekseriyetin fâidesine olabilecek bir hususu, sâdece kendine mal edemez.

Gene cemiyet hayatımızla ilgili olarak, İslam'da şu kâide-i külliyye mevcuttur: «Lâ darara ve lâ dirâr» yani «Ne kendine, ne de başkasına zarar verme yoktur» İnsan, önce kendisinden başlayarak, zararlı olan her şeyden ferâğat etmelidir. Meselâ, sağlık ve sıhhat, insanın en değerli bir hazinesi ve Allah'ın kendine vermiş olduğu bir emânettir. Onsuz ne ibâdetin, ne de amel-in bir meymenatı yoktur. O sıhhatini koruması insana farzdır. Bunun için de, sıhhatte zararlı ne varsa, onların hepsini yok etmesi gerekir. İçki, sigara, kumar, kıskançlık, kin vs. gibi âfetlerden, şiddetle kaçınması muhakkak lâzımdır ve kendi men-featinedir.

İnsanlar ve bilhassa gençler için yaygın bir şekilde, alışkanlık hâline gelmiş bulunan içki ve sigara gibi, tehlikeleri ve zararları ilmen tesbit edilmiş habis şeylerden, bir an evvel kurtulmak, akl-ı selim sâhibi her insan için şarttır. Bunun üzerinde azimle durup kurtulmalıdır eğer alışmışsa bir insan. Bu husus ihmal edilmemeli, ertesi güne bırakılmamalıdır, ertelemenin İnsana pek gerekli olan AZM'i ve SEBÂT'ı zayıflattığı, belki de yok ettiği bilinmelidir. İnsan bu gibi basit hususlarda zayıflattığı veya yok ettiği azim ve sebâtını, çok daha mühim olan yerlerde bulamayacağından korkmalıdır. Halbuki olgun bir insan olmak isteyen kişiye en çok lâzım olacak cevher, şüphesiz azim ve sebattır, fedâkarlık ve sabırdır.

NETİCE

İnsanda fitrî olan sevgiyi, iyi yönde geliştirmekle, gençlerimizde ve çocuklarımızda arzu ettiğimiz eğitim ve terbiyeyi gerçekleştirebileceğimize inanıyoruz.

İnsanın önce kendini ve Rab'ını tanıması, bu kâinatla beraber, kendi yaratılışının hikmetini kavraması, Yaratan'ına, kendine ve başkalarına karşı yapması gereken vazifelerini, hak ve hakikate uygun olarak, olgun insanlara yakışır bir biçimde, edâ etmesi lâzımdır. Her şey, iç arzusu ve isteğiyle, gönülden gelen aşk ve sevgiyle olacağına göre, bize en yakın olmaları sebebiyle, talebelerimiz ve üniversite gençliğimize bu sevgiyi nasıl verebileceğimizin hesabı yapılmalı.

Talebelerimiz, âile ocağından belki de ilk defa kopup bize gelmişlerdir. Yani bir âile ocağı sevgisinin mahrumiyeti içindedirler, babalık alâkasının sıcaklığından mahrumdurlar. Geldikleri bu yeni yerlerinde, onların bir çok ihtiyaçları, dertleri ve halledilmesi gereken problemleri olacaktır. Fakültelerdeki hocalarından başka, onlara babalık yapacak daha yakın kimse yoktur.

O halde hoca, aynı zamanda bir babalık şefkatini ve yakınlığını da dâima talebesine göstermelidir. Talebe, derdini rahatça hocasına açamıyorsa, hocasından bu babalığı göremiyor demektir.

Kanâatimize göre, hocalık vazifesi, sâdece öğretmek değil, aynı zamanda terbiye etmektir. Bunun için ders dışında da talebe ile ilgilenmek gerekir. Onda hâsıl olabilecek menfi fikir ve düşüncelerden hocanın haberdar olması gerekir ki, onları düzeltebilsin, doğru yöne tevcih edebilsin.

YÖK tarafından yeni ihdas edilen talebe müşâvirlikleri, bu yönden takdire şayan bir karardır. Muayyen bir sınıf, bir hocanın müşâvirliğine verilmiştir. Talebeleriyle yakından ilgilenip, onları bu babalık şefkat ve alâkasından mahrum etmemek için, müşâvir hocaya bu sâyede fırsat çıkmıştır.

Bu talebelerimizin her şeyden önce, kaldıkları yurtlarındaki ihtiyaç ve problemleri giderilmelidir. Msl. talebenin temiz-

leneceği, yemek yiyeceği, ders çalışacağı, dinleneceği, istediği zaman yatıp rahatça uyuyabileceği ve ibâdet edebileceği yerler, sıhhatli bir biçimde temin edilmelidir.

Bu zarûri ihtiyaçlar temin edilmeden, talebede huzur beklemek beyhüdedir, huzursuz olan bir insana sevgiden bahsetmek dahi yersizdir. Çalışmaları verimsizdir. Talebelerin bu zarûri problemlerini, müşâvir hocalar bir araya gelerek görüşmeli ve halli için gereği yapılmalıdır. Hem de mânevi mes'ûliyetini hissederek. Her hoca ve öğretmen, talebesini, bu aziz vatana ve millete hayırlı bir evlad ve yararlı bir vatandaş olarak çıkarmak mes'ûliyetinin şuur ve idrâkı içinde bulunmalıdır.

Bu hususta, sevgili Peygamberimizin şu hadisleri, ne kadar mânidar ve düşündürücüdür : «Kendilerine peygamber olarak gönderildiğim ey müslümanlar! siz hepiniz çobansınız, hepiniz riâyetinizde bulunan (görevlisi, âmiri, velisi, üstü, hocası vs. gibi) kişilerden mes'ulsünüz. Devletin reisi bir çobandır, halkından mes'uldür. Adam evinde bir çobandır, ev halkından mes'uldür. Kadın kocasının ve çocuklarının evinde bir çobandır, o evdeki her şeyin korunmasından mes'uldür. Hizmetçi efendisinin evinde ve malında bir çobandır, onu korumaktan mes'uldür. Ve kişi babasının malında bir çobandır, onu korumaktan mes'uldür. (Hulâsa) Hepingiz çobansınız, hepiniz riâyetinizdeki lerden mes'ulsünüz (13).

Hadiste iki defa geçen «hepiniz» kelimesiyle, baba âilesinden ve çocuklarından olduğu kadar, hocanın da talebesinden mes'ul olacağı inkar edilemez. «Bana bir harf öğretenin, ben kölesi olurum» diyen Hz. Ali Efendimiz, hoca ve öğretmenlerin değerini dile getirirken, bu mes'ûliyet ve şuurla talebesine sağlam imânı, güzel ahlâkı ve terbiyeyi, ilim ve irfânı veren, vatan ve insan sevgisi aşıl原因an, onu zararlı değil, her yönden yararlı bir vatandaş olarak yetiştiren hocaları kasteddiği kanaatindeyiz.

(13) Fethu'l-bâri şerhu'l-Buhâri, VI, 107 (ITK bahsı), Kahire, 1959; el-Lü'lü' ve'l-mercan fime't-tefeka 'aleyhi's-şeyhân, II, 2284 (nu. 1199), Kahire, 1949; el-Câmi'u's-sağır..., II, 95, (küll mad.), Kahire, 1939.

«İlim ilim bilmekdür, ilim kendün bilmekdür
Sen kendüni bilmezsın, yâ nice okımakdur

Okımakdan mânâ ne, kişi Hakk'ı bilmekdür
Çün okıdur bilmezsın, ha bir kurt emekdür

Okıdum bildüm dime, çok tâat kıldum dime
Eri Hak bilmez isen, abes (boş) yire yil (koş)'mekdür

Dört kitabun mâ'nâsı, bellüdür bir elifde
Sen elifi bilmezsın, bu nice okımakdur .

Yiğirmi dokuz hece, okısan ucdan uca
Sen elif dırsın hoca, mâ'nâsı ne dimekdür

Yünus Emre dir hoca, gerekse var bin hacca
Hepisinden eyüce, bir gönüle girmekdür (14).

(14) Yünus Emre Divanı, s. 75-76, parça 52, Tercüman, 1001 T. Eser.